

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-184>

Ганна Хананаєва

викладач-методист вищої категорії

Кам'янського фахового музичного коледжу ім. Героя України Мирослава Скорика, голова Центру Культури «Спів» (Кам'янськ, Україна)

Сергій Хананаєв

ORCID: <https://orcid.org/>

кандидат мистецтвознавства, доцент

Кам'янського фахового музичного коледжу

ім. Героя України Мирослава Скорика (Кам'янськ, Україна)

Hanna Khananaeva

highest category teacher-methodologist

Kamensk Professional Music College named after Hero of Ukraine Myroslav Skoryk, head of the Cultural Center «Singing» (Kamensk, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9839-9731>

Sergiy Khananaev

candidate of art history, associate professor

Kamensk Professional Music College named after Hero of Ukraine Myroslav Skoryk (Kamensk, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1353-0310>

© Хананаєв С, Хананаєва Г., 2025.

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПОСТАНОВКИ ОПЕРИ ВАЛЕНТИНИ МАРТИНЮК «ЯК В ДАЛЕКУ ДАВНИНУ»

Анотація. Досліджено інтерпретаційні підходи до постановки пародійної комічної опери Валентини Мартинюк «Як в далеку давнину». Проаналізовано особливості жанрово-стилістичних рішень композиторки, її звернення до українського пісенного фольклору та принципи сценічного втілення. Висвітлено унікальні риси постановок у Кам'янському та Києві: перша відзначається експериментами в хоровому та оркестровому складі, поєднанням академічних і народних елементів, мінімалістичною сценографією та модерними технологіями; друга тяжіє до класичної оперної традиції, зосереджується на автентичності музики, вокальній і акторській майстерності та вишуканій сценографії. Підкреслено, що обидві постановки засвідчують різноманіття сучасного українського оперного мистецтва та розкривають потенціал твору в різних культурних контекстах.

Ключові слова: Валентина Мартинюк, українська сучасна опера, пародійна комічна опера, сценічна інтерпретація, оперна режисура.

Мета роботи: дослідження жанрово-стилістичних підходів композиторки Валентини Мартинюк у побудові образів пародійної комічної опери «Як в далеку давнину».

Актуальність роботи обумовлена потребою розширення знань про сучасну українську оперу та розвиток методів втілення виконавської ідеї в драматургію музично-театрального твору.

Великий український режисер Гнат Петрович Юра так говорив про театр: «Театр – це одне з тих місць, звідки закликають служити щастю» [3; 415]. Цілком справедлива думка, що творча особистість є невід'ємною часткою сприйняття сучасності, погляду на минуле, естетичних уподобань. Мистецька творчість – відбиток сьогодення, музичний портрет епохи. В якому б жанрі не втілювалась мистецька думка, вона несе в собі риси сьогодення.

Валентина Мартинюк – одна з найяскравіших представниць Дніпровської композиторської школи. Випускниця класу Андрія Штогаренка, вона належить до покоління поставангардистів. В її творчому доробку яскраві твори різних жанрів.

Широта жанрового спектру творчості В. Мартинюк якнайкраще демонструє коло її мистецьких спрямувань. Творчість композиторки Валентини Мартинюк викликає жвавий науковий інтерес. Вона заслуговує на максимальну увагу дослідників, мистецтвознавців. Її творчий доробок органічно вписано в мозаїчну картину української сучасної музики.

Композиторка спирається на український пісенний фольклор (у пародійній комічній опері «Як в далеку давнину»), зокрема на ліричні, жартівливі та козацькі пісні. Багато хто з українських мистецьких діячів (поетів, письменників, драматургів, композиторів) створили власні «опуси» під впливом ліричних, історичних, календарно-обрядових та жартівливих пісень. Митці користуються їхніми художньо-образними прийомами. Саме так зробили й автори літературної ідеї та лібрето пародійної комічної опери «Як в далеку давнину». Колоритні, ємні персонажі-типажі є дійовими особами цього музично-театрального твору. Вони ніби вийшли з фольклорного першоджерела, пісень, байок, казок.

Валентина Мартинюк у своїй композиторській творчості завжди тяжіє до методів викладання музичного матеріалу таким чином, щоб зробити змальовану нею образну сферу якнайбільш яскравою, дієвою, рухливою, взагалі такою, що музичний твір ніби живописує життєві сутності. Її характеристики стилізованих

персонажів опери саме такі. «Вираз «театральність» частіше використовується сьогодні у ролі оціночного поняття, епітету. Слово «театральність» часто несе у собі відбиток засудження та деякої зневаги («зовнішня театральна патетика», «театральний штамп» тощо), але у той самий час «театральним» часто називають все те, що варте похвали та відповідає природі сценічного мистецтва» [1. с. 69].

Вся творчість Валентини Миколаївни несе відбиток природи її мистецького мислення, «театрального» мислення. Театральне ігрове поле доповнюється калейдоскопом музичних архетипів. І це цілком природно. Адже музичний театр як раз і передбачає свободу художньої думки. Образний зміст диктує музично виразну лексику сольних, ансамблевих та хорових номерів вистав.

Метою даного дослідження є розгляд різнобічних підходів до творчої інтерпретації опери В. Мартинюк «Як в далеку давнину» в музичному коледжі ім. М. Скорика м. Кам'янське та в київській Академії музики. Обидві постановки мають свої унікальні особливості, які заслуговують на окрему увагу та всебічний аналіз.

Унікальність постановки полягає в тому, що вона здійснена силами студентського та викладацького колективу за принципом роботи оперної студії вишу. У режисерки цієї постановки, Ганни Хананаєвої, був вельми скромний бюджет та склад артистів: здобувачі та викладачі коледжу, які, звичайно, не були професійними акторами, а осягали премудрості професії в процесі постановки вистави. Доводилося поєднувати класичні елементи з модерновими рішеннями. В інтерпретації сюжету акцент був на бюджетні рішення. Внутрішні переживання героїв трактувались у площині комічного. На наш погляд, це дозволяло розкрити глибинні аспекти людської поведінки.

Натомість у київській постановці більше уваги приділяється класичним традиціям оперного виконання. Режисерка Катерина Муринець акцентувала увагу на збереженні історичної та музичної автентичності. Створюючи виставу, яка нагадує класичні постановки української опери, режисерка надала перевагу внутрішнім переживанням героїв, переосмисливши їхні біографії. Сценографія тут була більш вишукана, експериментальна, насичена символікою та образами,

що підкреслюють зв'язок героїв з їх минулим та поєднують постановку з національними традиціями та культурним контекстом. Це підхід, де основною метою є передача духу епохи, який відображено в музиці та лібрето.

Ключовою особливістю постановки в Кам'янському є активне залучення здобувачів освіти, талановитих викладачів та музикантів-оркестрантів, які прагнуть до нових форм творчого самовираження. Вокальні партії виконувались з акцентом на емоційність і виразність, що відповідає загальній модерній концепції вистави.

У київській постановці, навпаки, участь брали досвідчені виконавці, які відомі своїм акторським досвідом та технічно досконалим вокальним виконанням. У виставі були задіяні професійні артисти, дехто навіть зі званням. Тут акцент був зроблений на акторську та вокальну майстерність та відповідність канонам академічного співу. Склад оркестру був повним, використовувались класичні оркестрові інструменти без додаткових електронних чи експериментальних звучань, що додало постановці більш традиційного характеру.

У Кам'янському під час постановки «Як в далеку давнину» було багато експериментальних музичних рішень. Так до академічного в своїй основі хору було додано групу «народних» голосів, що мають певний тембральний колорит. Саме солісти цієї групи заспівували соло, потім поступово доєднувались інші голоси, і тільки в приспіві вступала група академічного хору. У цьому полягала експериментальність підходу в постановці хорових номерів. При оркестровці активно залучались інструменти, які традиційно не входять до складу камерного оркестру (бандура, елементи електронної музики, синтезаторні звуки, а також альтернативні інструменти, які не є традиційними для класичних опер). Це додавало нових фарб у звучання твору, створюючи інноваційну атмосферу, що перегукується з сучасними музичними трендами і, на наш погляд, корелюються із сюжетом пародійної комічної опери.

Київська постановка, натомість, відрізняється більшою прихильністю до традиційного оперного виконання. Тут особлива увага приділялась автентичному виконанню музичного матеріалу, а інтерпретації твору базувались на класичних

підходах до диригування та оркестрування. Використання оригінальних інструментів та відмова від електронних засобів дозволяла досягти більш автентичного звучання опери.

Візуальна складова опери в Кам'янському відрізнялася сміливим поєднанням різних стилістик. Костюми поєднували елементи історичного одягу з елементами сучасного дизайну, що підкреслювало загальну концепцію поєднання минулого та сучасного. Сценічний простір був оформлений мінімалістично, але з використанням технологій доповненої реальності, що додало виставі динаміки та модерного вигляду. Зміна декорацій відбувалась на очах глядачів. Ми користуватись мінімальною кількістю декораційних одиниць, додаючи певні деталі, які візуально змінювали сценічний простір.

Сценічні рішення в Академії музики були більш різноманітні та водночас класичні. Костюми були виконані у стилі, що точно передає історичну епоху, на яку орієнтується лібрето. Тут більше уваги приділялося автентичності та відповідності історичному періоду, що створювало ефект занурення в минуле. Сценографія була більш технологічна (сцена оздоблена кругових механізмом), що полегшувало зміну декорацій та підкреслювало ключові моменти опери.

Слід відмітити й цікаве рішення сцени ворожіння. Режисерка ввела декілька персонажів, яких не було в лібрето і, звичайно, не могло бути в постановці коледжу. Вона назвала їх «темні сили». Це додало фантастичній сцені драматизму та емоційної напруги. Професійні хореографічні рішення додатково сприяли посиленню глядацької уваги.

Висновок. Таким чином, обидві постановки опери Валентини Мартинюк «Як в далеку давнину» мають свої унікальні особливості, що відображають різні підходи до інтерпретації сучасної опери. Постановка в Кам'янському відзначається новаторськими рішеннями, експериментами в хоровому та оркестровому складі, акцентом на комізм у трактовці образів та сюжетних ліній. У той же час постановка в Києві тяжіє до класичних форм, підкреслюючи технічну досконалість і збереження традицій. Обидва підходи мають право на існування,

відображають різноманітність сучасного оперного мистецтва та говорить про те, що новий оперний твір «живе» своє мистецьке життя.

Список використаних джерел

1. Іванова Ю.Ю. Театральність у музиці: різноманітні шляхи втілення. Феномен виконавства: театральність у музиці та музичний театр: Зб. матеріалів II міжвуз. наук.-практ. студ. конф., 17-18 грудня 2008 р./ М-во культури і туризму України, Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки. – Дніпропетровськ: Юрій Сердюк, 2009. 2. Мартинюк В.М., Хананаєва Г.В., Котенжи Н. С. Як в далеку давнину. Пародійна комічна опера в двох діях (клавір): навч. посіб. – Дніпро: ЛІРА, 2018. – 148 с.
2. Мартинюк В.М., Хананаєва Г.В., Котенжи Н. С. Як в далеку давнину. Пародійна комічна опера в двох діях (клавір): навч. посіб. – Дніпро: ЛІРА, 2018. – 148 с.
3. Попельницька О. О. 100 великих діячів культури України/ О. О. Попельницька, М. В. Оксенич. – К. : Арій, 2010. – 464 с.
4. Хананаєв С. В., Хананаєва Г.В Конвергентність сучасного творчого процесу (на прикладі української пародійної комічної опери «Як в далеку давнину» В. Мартинюк) // Харківська державна академія дизайну і мистецтв «Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті». Збірка наукових праць. Харків: ХДАДМ, №2/2020.С.123-127.

Interpretative Approaches to the Staging of Valentyna Martyniuk's Opera As in the Distant Past

Abstract. *The interpretative approaches to the staging of Valentyna Martyniuk's comic parody opera As in the Distant Past are analyzed. The composer's genre and stylistic strategies, her reliance on Ukrainian song folklore, and the principles of theatrical embodiment are examined. The unique features of the productions in Kamianske and Kyiv: the former is characterized by choral and orchestral experiments, a synthesis of academic and folk elements, minimalist scenography, and modern technologies; the latter adheres to classical operatic traditions, focusing on musical authenticity, vocal and acting excellence, and refined stage design are highlighted. It is emphasized that both productions demonstrate the diversity of contemporary Ukrainian opera and reveal the artistic potential of the work in different cultural contexts.*

Keywords: *Valentyna Martyniuk, contemporary Ukrainian opera, comic parody opera, stage interpretation, opera directing.*